

เรื่องที่ 13

“การสำรวจข้อมูลด้านความเสมอภาคระหว่างเพศ”

ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ปี 2561

ที่มาและความสำคัญ

การศึกษาเพื่อสำรวจสถานการณ์ความเสมอภาคระหว่างเพศในครั้งนี้ เป็นการศึกษาที่ให้ข้อมูลบ่งชี้สถานการณ์ภาพรวมความเสมอภาคระหว่างเพศของประเทศไทย และสามารถติดตามการดำเนินงานที่ของกลไกสื่อในฐานะที่เป็นผู้ผลิตซ้ำและส่งผ่านความคิดความเชื่อเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศแก่คนในสังคม รวมถึงบ่งบอกสถานการณ์ด้านเจตคติหรือความคิดความเชื่อของคนในสังคมเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศ ข้อมูลทั้งด้านกว้างและด้านลึกนี้จะช่วยสนับสนุนการทำงานด้านการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ โดยมีข้อมูลเชิงประจักษ์รองรับ สามารถติดตามความก้าวหน้าของสถานการณ์และเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด โดยเฉพาะการทำงานเกี่ยวกับสื่อเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศในองค์กรภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม
2. เพื่อสำรวจการนำเสนอของสื่อโทรทัศน์ที่ส่งผลกระทบต่อความเสมอภาคระหว่างเพศ
3. เพื่อศึกษาเจตคติของประชาชนด้านความเสมอภาคระหว่างเพศ
4. เพื่อเสนอแนวทางในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ของแผนงานส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ

ขอบเขตและวิธีการดำเนินงาน

การศึกษาเอกสาร (Documentary research) และการสำรวจข้อมูล (Mapping exercise) ความเสมอภาคระหว่างเพศในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคม โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลความเสมอภาคระหว่างเพศที่เกี่ยวข้องกับมิติการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจของผู้หญิง โดยสำรวจสัดส่วนจำนวนของผู้หญิงที่มีตำแหน่งเป็นผู้บริหารและผู้มีอำนาจตัดสินใจในระดับสูงขององค์กรในภาคส่วนต่าง ๆ ดังนี้ 1) ผู้หญิงในภาครัฐ 2) ผู้หญิงในภาคธุรกิจ และ 3) ผู้หญิงในภาคประชาสังคม

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) รายการโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมสูงสุด

การวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจะพิจารณาคัดเลือกรายการจากข้อมูลเรตติ้ง ซึ่งจากข้อมูลในปี 2560 ระบุว่า ในกลุ่มประชาชนอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไป นิยมรับชมรายการละครและรายการบันเทิงเป็นอันดับหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 51 โดยละครโทรทัศน์ที่ออกอากาศในช่วงเวลา 18.00 น. – 22.00 น. ได้รับความนิยมสูงสุดหรือช่วงไพรม์ไทม์ (Primetime) และโทรทัศน์ช่อง 7 และช่อง 3 เป็นช่องที่มีค่า TV rating สูงที่สุด (Nielsen, 2017 อ้างใน Mediacom, 2017) ดังนั้น คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกรายการโทรทัศน์โดยมุ่งที่รายการบันเทิงเป็นหลัก ได้แก่ 1) รายการละครโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดและออกอากาศในช่วงไพรม์ไทม์ที่ติดอันดับการรับชมสูงสุดทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด และ 2) รายการละครซิตคอมที่ใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อ ด้วยการค้นหาประเด็นที่ปรากฏ (Dominant themes) ในเนื้อหาของรายการละครซึ่งเกี่ยวข้องกับความเสมอภาคระหว่างเพศ

บทสรุป

การศึกษาความเสมอภาคระหว่างเพศในครั้งนี้มีบทสรุปจากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ การสำรวจข้อมูลสถานการณ์ความเสมอภาคระหว่างเพศ การวิเคราะห์เนื้อหาจากละครยอดนิยมที่เผยแพร่ทางโทรทัศน์ และการสำรวจเจตคติของประชาชนด้านความเสมอภาคระหว่างเพศ ดังนี้

1. สถานการณ์ความเสมอภาคระหว่างเพศโดยทั่วไปดีขึ้น แต่ยังไม่ดีพอ

จากการศึกษาสำรวจสถานการณ์ความเสมอภาคระหว่างเพศในองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม พบว่า บทบาทในการตัดสินใจของผู้หญิงในภาคส่วนต่าง ๆ แม้ว่าจะดูเสมือนดีกว่าเดิม แต่การมีส่วนร่วมและการได้รับการยอมรับให้ผู้หญิงเป็นผู้นำสูงสุดยังมีน้อย โดยเฉพาะสัดส่วนของผู้หญิงในภาครัฐที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในระดับสูงที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนประเทศ เช่น ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรี ที่ตลอดระยะเวลา 86 ปี ประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรีผู้หญิงเพียงคนเดียวและเข้ามาด้วยลักษณะพิเศษของวัฒนธรรมทางการเมืองในขณะนั้น ส่วนคณะรัฐมนตรีที่คณะผู้วิจัยศึกษาย้อนหลังไป 10 ปี (พ.ศ. 2551 - 2561) ก็พบว่า มีรัฐมนตรีหญิงเพียงร้อยละ 8 หรือเฉลี่ยเพียง 2-3 ตำแหน่งต่อคณะรัฐมนตรีแต่ละชุดเท่านั้น นอกจากนี้ในคณะกรรมการขับเคลื่อนประเทศชุดต่าง ๆ โดยรวมแล้วมีผู้หญิงเข้าถึงและได้รับโอกาสน้อยกว่าร้อยละ 30 ส่วนผู้บริหารระดับสูงในฝ่ายข้าราชการประจำระดับกระทรวงก็มีผู้บริหารหญิงเพียงร้อยละ 10 และในการบริหารส่วนภูมิภาคระดับจังหวัด พบว่า มีผู้ว่าราชการจังหวัดที่เป็นผู้หญิงเพียงร้อยละ 1.3 เท่านั้น ส่วนหน่วยงานรัฐด้านอื่น ๆ ได้แก่ ผู้บริหารสถาบันอุดมการศึกษาและรัฐวิสาหกิจ สัดส่วนของผู้หญิงก็ถือว่าอยู่ในระดับที่น้อยคือ ไม่เกินร้อยละ 20 เท่านั้น

ในภาคธุรกิจ พบว่า องค์กรในระดับนำทางเศรษฐกิจของประเทศ ได้แก่ บริษัทจดทะเบียนที่อยู่ใน SET100 สภาอุตสาหกรรม และสภาหอการค้า มีผู้หญิงเป็นผู้นำสูงสุด (ประธาน) จำนวนน้อยมากหรือไม่มีเลย ส่วนในระดับกรรมการ เช่น กรรมการบริหาร กรรมการอิสระ กรรมการตรวจสอบ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้ชายและมีกรรมการผู้หญิงไม่เกินร้อยละ 20 ส่วนในระดับจังหวัด ผู้หญิงเพียงร้อยละ 5.4 ที่เป็นประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดและมีเพียงร้อยละ 8.1 เท่านั้นที่เป็นประธานหอการค้าจังหวัด

ในภาคประชาสังคม พบว่า ในภาพรวมผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะประธานและคณะกรรมการขององค์กรในภาคประชาสังคมเฉลี่ยประมาณ 1 ใน 3 ของตำแหน่งประธาน และเกือบครึ่งหนึ่งของตำแหน่งกรรมการ ซึ่งเป็นสัญญาณในทางที่ดี

2. ปรากฏการณ์เพดานกระจกที่จำกัดความก้าวหน้าของผู้หญิง

ด้านความก้าวหน้าของผู้หญิงจะเห็นตัวเลขได้อย่างชัดเจนในทุกหน่วยงานของรัฐว่า สัดส่วนของผู้หญิงในตำแหน่งที่อยู่ในระดับรองกว่าเมื่อขึ้นสู่อันดับตำแหน่งที่สูงขึ้น ในระดับผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานจะมีจำนวนลดลง เช่น ตำแหน่งรองอธิบดีไปสู่อธิบดี ลดจากร้อยละ 26.6 เหลือเพียงร้อยละ 18.9 ส่วนตำแหน่งรองปลัดกระทรวงไปสู่ปลัดกระทรวง ลดจากร้อยละ 24.5 เหลือเพียงร้อยละ 10 รวมทั้งตำแหน่งรองอธิการบดีไปสู่อธิการบดี ลดจากร้อยละ 25 เหลือเพียงร้อยละ 15 และตำแหน่งรองผู้ว่าราชการจังหวัดไปสู่ผู้ว่าราชการจังหวัด ลดจากร้อยละ 4.1 เหลือเพียงร้อยละ 1.3 เท่านั้น สะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ “เพดานกระจก (Glass ceiling)” เกิดขึ้นอย่างชัดเจน เมื่อผู้หญิงไม่สามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งระดับบริหาร ทั้งที่จะเห็นได้ว่าจำนวนผู้หญิงขณะเริ่มทำงานมีมากกว่าผู้ชายเกือบเท่าตัว แต่เมื่อทำงานไปถึงตำแหน่งบริหารกลับมีจำนวนผู้หญิงที่เข้าถึงตำแหน่งดังกล่าวมีน้อยลงเรื่อย ๆ และในภาคธุรกิจก็จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันเมื่อพิจารณาจากสัดส่วนของกรรมการที่เป็นผู้หญิงมีอยู่ราวร้อยละ 20 - 30 แต่มีเพียงร้อยละ 5 - 8 เท่านั้นที่สามารถขึ้นสู่อันดับสูงสุดขององค์กรได้ ส่วนภาคประชาสังคมดูเหมือนว่าสถานการณ์จะค่อนข้างดีกว่าภาคส่วนอื่น ๆ

3. บทสรุปการวิเคราะห์เนื้อหาทรายการโทรทัศน์

การศึกษาและวิเคราะห์สื่อละครที่ได้รับความนิยมสูงสุดจากประชาชน โดยเป็นละครโทรทัศน์ จำนวน 6 เรื่อง และละครซีทีคอม จำนวน 7 เรื่อง คณะผู้วิจัยพบลักษณะเด่นเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศ ดังนี้

3.1 บทบาทของผู้หญิงที่พบในสื่อละครมีการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าไปจากอดีต ดังนี้

- ด้านครอบครัวผู้หญิงไม่ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ตามเท่านั้น แต่ผู้หญิงจำนวนมากเป็นผู้นำงานหาเลี้ยงครอบครัว และมีบทบาทในการตัดสินใจหลักและแก้ไขปัญหาของครอบครัว เช่น การย้ายบ้าน การเลือกคู่ครองของลูก เป็นต้น

- ด้านเศรษฐกิจ ผู้หญิงทำงานนอกบ้าน มีชีวิตที่เป็นอิสระ สามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ ในละครพบว่าผู้หญิงประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้นกว่าอาชีพที่สังคมเคยให้ภาพว่าเป็นอาชีพของผู้หญิง (เช่น แม่ค้า แม่บ้านทำความสะอาด พยาบาล) ผู้หญิงยุคใหม่ได้เริ่มเข้าไปประกอบอาชีพในโลกที่เคยเป็นของผู้ชายมาก่อน เช่น ตำรวจ นักมวย ครูสอนชกมวย มอเตอร์ไซด์รับจ้าง กราฟฟิกดีไซน์ ทั้งยังมีผู้หญิงที่เป็นเจ้าของธุรกิจอีกด้วย

- ด้านความรักความสัมพันธ์ พบว่า ผู้หญิงเป็นฝ่ายแสดงออกว่าชอบผู้ชายและเป็นฝ่ายรุกในด้านความสัมพันธ์แบบคู่รัก และอยู่กินกับผู้ชายแม้ว่ายังไม่แต่งงาน รวมทั้งสามารถแสดงออกถึงความรัก เช่น กอดจูบแก้มในที่สาธารณะ ส่วนคู่รักเก่าก็สามารถมาใกล้ชิดสนิทสนมกันได้โดยยังไม่ได้กลับมารักกันแบบคู่รัก หรือหากตั้งครรภ์พร้อมที่จะเลี้ยงลูกคนเดียวหรือเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว

- ความเป็นผู้นำของผู้หญิง ผู้หญิงมีบทบาทนำในการทำงาน และมีลูกน้องเป็นผู้ชาย สามารถแสดงออกถึงภาวะผู้นำที่มีความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาและรับผิดชอบต่อหน้าที่ อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงไม่ได้เป็นผู้นำสูงสุด และในบางกรณีที่ปรากฏในละครได้แสดงภาพเหมารวมความเปราะบางทางอารมณ์ของผู้หญิงที่เป็นผู้นำอีกด้วย

- ในด้านการใช้ชีวิต (Life style) ผู้หญิงมีบทบาทมากขึ้นในพื้นที่ที่เคยเป็นผู้ชายมาก่อน และเคยเป็นพื้นที่ต้องห้ามของผู้หญิง เช่น การดื่มเหล้า เที่ยวกลางคืน

- ส่วนบทบาทผู้หญิงที่ยังคงอยู่ในลักษณะเดิม ได้แก่ ความเป็นแม่ที่สังคมคาดหวังถึงการทำหน้าที่ในฐานะผู้ดูแลลูกและเสียสละความสุข/ความต้องการส่วนตัวของตนเอง การทำหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่และทุกข์สุขของสมาชิกในครอบครัว การเป็นแม่บ้านทำความสะอาดและทำกับข้าว และการให้ความสำคัญต่อการแต่งงานมีสามี

3.2 ภาพเหมารวมและอคติทางเพศ ละครได้นำเสนอภาพเหมารวมและตอกย้ำอคติทางเพศ ดังนี้

- ผู้หญิงอ่อนแอต้องได้รับการปกป้องและช่วยเหลือจากผู้ชาย ภาพลักษณ์ของผู้หญิงเป็นคนเจ้าน้ำตา อ่อนไหว และสะเทือนใจได้ง่าย ผู้หญิงในละครจึงได้รับการปกป้องดูแลจากผู้ชาย

- ผู้หญิงที่เป็น “ทอม” หรือมีบุคลิกลักษณะแบบผู้ชายอาจไม่ได้รับการยอมรับ

- ผู้หญิงถูกหลอกง่าย เชื่อคนง่าย และหลงงมงายในเรื่องไสยศาสตร์

- ผู้หญิงชอบซุบซิบนินทา สนใจเรื่องของผู้อื่นรอบตัวในสังคม ผู้หญิงมีพื้นที่ทางสังคมของตนเองในกลุ่มเพื่อนและกลุ่มคนในสังคมเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารจะออกไปในทางซุบซิบนินทาเกี่ยวกับชีวิตและความประพฤติของคนอื่น โดยที่ผู้ที่อยู่ในวงซุบซิบนินทานั้นมีความสุขที่จะได้กล่าวถึงผู้อื่นในทางเสียหายและด่าทอตัดสินผู้อื่นจากมุมมองของตนเอง

- ภาพเหมารวมที่มีต่อผู้นำหรือผู้บริหารที่เป็นผู้หญิงว่ามักตัดสินใจผิดพลาด ไม่สามารถแยกแยะเรื่องส่วนตัวและส่วนรวม

- อคติต่อกระเทยหรือเกย์ บทบาทของเกย์และกระเทยที่พบในละครมี 4 เรื่อง จากละครที่ศึกษาทั้งหมด 13 เรื่อง ตัวละครที่ปรากฏในละครเป็นเกย์แบบชายรักชาย ไม่พบเกย์แบบหญิงรักหญิง โดยเกย์ที่

แต่งงานกับผู้หญิงต้องพยายามปกปิดอัตลักษณ์ของตนเองเพราะเกรงว่าจะไม่ได้รับการยอมรับ ส่วนกระเทยที่พบในละครที่ศึกษามากเป็นเป็นคนที่ชอบกรี๊ดกร๊าด เสียงดัง บ้าผู้ชาย และมักเป็นตัวตลกสำหรับคนรอบข้าง

3.3 ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

- ละครโทรทัศน์แสดงให้เห็นถึงอำนาจของผู้ชายที่มีเหนือการควบคุมร่างกายของผู้หญิงด้วยการคุกคามทางเพศ ตั้งแต่การถูกเนื้อต้องตัวผู้หญิง การใช้คำพูด ไปจนถึงการล่วงละเมิดทางเพศในลักษณะต่าง ๆ เช่น การพยายามข่มขืนและการข่มขืน โดยผู้ชายเห็นผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุทางเพศที่นำมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศของตนเอง

- การคุกคามทางเพศที่เกิดขึ้นก็เป็นรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจอย่างหนึ่งเมื่อผู้ชายพึงพอใจหรือชอบผู้หญิงก็ถือว่าการสัมผัสร่างกาย หรือ “แตะอั่ง” หรือ “ตื้อ” แบบไม่เลิกรา เป็นสิ่งที่ทำได้เป็นปกติธรรมดา หรืออาจพูดจาในลักษณะจีบผู้หญิงแต่ทำให้ผู้หญิงที่ตกเป็นเป้าหมายเกิดความอึดอัด นอกจากนี้ผู้ชายยังใช้การคุกคามทางเพศข่มขู่ให้ผู้หญิงรู้สึกกลัวและทำตามในสิ่งที่ตนเองต้องการอีกด้วย

- ในด้านการควบคุมการจัดสรรทรัพยากร ครอบครัวคนไทยมีความแตกต่างจากครอบครัวจีนอย่างเห็นได้ชัด ในละครที่ศึกษาที่เป็นเรื่องของครอบครัวคนจีนซึ่งมีพ่อเป็นหัวหน้าครอบครัวอยู่ในตำแหน่งสูงสุด ถ้าพ่อพูดหรือสั่งอะไรทุกคนต้องทำตามโดยไม่มีข้อโต้แย้ง โดยที่แม่และลูกไม่ได้มีส่วนในการใช้อำนาจเลย ส่วนครอบครัวไทยนั้น ในละครที่ศึกษาแสดงถึงบทบาทของแม่ในฐานะที่เป็นผู้ตัดสินใจและกุมอำนาจสูงสุดของบ้าน แม้ว่าพ่อจะเป็นผู้หารายได้หลักของบ้านก็ตาม แม่เป็นผู้ควบคุมสมาชิกในบ้านและทำหน้าที่ตัดสินใจขั้นสุดท้าย และถึงแม้ว่าจะเกิดความขัดแย้งระหว่างพ่อและแม่ สุดท้ายพ่อก็ต้องยอมโอนอ่อนผ่อนตามความต้องการของแม่

- นอกจากนี้ยังพบว่าลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสามีและภรรยาในกรณีที่เกิดความรุนแรงในครอบครัวที่สามีทำร้ายภรรยา สามีมักจะถือว่าตนเองเป็นผู้มีอำนาจเหนือกว่าภรรยาจึงสามารถลงมือเพื่อสั่งสอน ข่มขู่เพื่อห้ามปราม และบังคับภรรยาเพื่อให้ทำในสิ่งที่ตนเองเห็นว่าถูกต้อง

- การมองผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจรูปแบบหนึ่งระหว่างผู้ชายและผู้หญิง ในละครพบว่าผู้ชายมักไปพักผ่อนหย่อนใจในสถานบันเทิงที่มีผู้หญิงเป็นผู้ให้บริการ เช่น นักร้อง เซียร์ เบียร์ และผู้ชายยังให้คุณค่าต่อร่างกายของผู้หญิง เช่น ความสาว ความขาว ความอวบ ความเซ็กซี่ รวมทั้งมักจะวิจารณ์หรือล้อเลียนรูปร่างหน้าตาผู้หญิงในที่สาธารณะ

3.4 ความรุนแรงต่อผู้หญิง

คณะผู้วิจัยพบว่า ในละครที่ศึกษาทุกเรื่องมีพฤติกรรมความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อผู้หญิงในหลายรูปแบบ ได้แก่

- ความรุนแรงทางเพศ ประกอบด้วย การล่วงละเมิดทางเพศด้วยการพยายามข่มขืนและการข่มขืน ซึ่งผู้กระทำความผิดทั้งหมดเป็นผู้ชายและเหยื่อทั้งหมดเป็นผู้หญิง

- ในละครยังได้นำเสนอวิธีการที่ใช้เป็นอุบายทำให้ผู้หญิงตกเป็นเหยื่อของการล่วงละเมิดทางเพศในหลายวิธี ได้แก่ การใช้ยาผสมในเครื่องดื่มเพื่อให้หมดสติ การใช้ยาสลบ การทำร้ายร่างกายโดยการชกที่ลำตัว การมัดมือมัดเท้า การปิดปากไม่ให้ส่งเสียง การขับรถตามและทำให้เกิดอุบัติเหตุ การหลอกลวงทำให้หลงเชื่อ การลักพาตัว

- ความรุนแรงทางเพศยังรวมถึงการคุกคามทางเพศในลักษณะที่กระเช้าเข้าเหย้า แกล้งเดินเข้าไปกอด จูบ หรือสัมผัสผู้หญิงโดยเห็นเป็นเรื่องสนุก และการคุกคามทางเพศเพื่อทำให้ผู้หญิงกลัวและยอมทำตามในสิ่งที่ตนต้องการ

- ความรุนแรงในครอบครัว ในละครที่ศึกษาพบกรณีสามีทำร้ายร่างกายภรรยา ภรรยาถูกสามีบีบบังคับออกคำสั่งให้ทำในสิ่งที่ตนเองไม่เต็มใจ สามีข่มขู่ภรรยาให้เกิดความหวาดกลัว ชูกรรโชกบังคับนำเงินจาก

ภรรยาไปเล่นการพนันหรือเพื่อนำมาให้คนในครอบครัวของตนเอง ใช้อาวุธปืนข่มขู่อาฆาตภรรยา นอกใจภรรยา โดยไปมีความสัมพันธ์กับหญิงอื่น

- ความรุนแรงจากคำพูดส่อเสียด เหยียดหยาม ไม่ให้เกียรติและคุณค่าต่อความเป็นมนุษย์ ในละครที่ศึกษาบางเรื่องยังพบว่าผู้ชายมักพูดจาส่อเสียด วิพากษ์วิจารณ์ รูปร่างหน้าตา สถานภาพการแต่งงาน และอายุของผู้หญิง

- ความรุนแรงจากคดีอาชญากรรมอื่น ๆ ที่มีเหยื่อเป็นผู้หญิง ในละครบางเรื่องได้นำเสนอบทบาทของผู้ร้ายในคดีอาชญากรรมต่าง ๆ ที่มีเหยื่อความรุนแรงเป็นผู้หญิง ได้แก่ ค้ามนุษย์ ลักพาตัว ปล้นชิงทรัพย์ ลวนลาม ฆาตกรรม เป็นต้น โดยมีหลายกรณีที่ตัวละครซึ่งเป็นผู้ร้ายชายตกบติ บังคับ ข่มขู่ กักขังและหน่วงเหนี่ยว อิศรภาพของเหยื่อที่เป็นผู้หญิง

บทสรุปการสำรวจเจตคติของประชาชนด้านความเสมอภาคระหว่างเพศ

การศึกษาเจตคติของประชาชนต่อประเด็นความด้านความเสมอภาคระหว่างเพศในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ออกแบบคำถามโดยวิเคราะห์จากเนื้อหาของละครและละครซีทีคอม พบประเด็นที่น่าสนใจจากการสำรวจในหลากหลายมิติที่สะท้อนความคิดเห็นของประชาชนต่อประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบทบาทของผู้หญิงที่เปลี่ยนแปลงไป ภาพเหมารวมและอคติทางเพศต่อผู้หญิงและเพศที่สาม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้น และความรุนแรงทางเพศ โดยผลการสำรวจมีแนวโน้มที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ และมีการยอมรับหรือเปิดกว้างมากขึ้นสำหรับความหลากหลายทางเพศ รวมทั้งการแสดงความไม่เห็นด้วยกับเหตุการณ์ความรุนแรงทางเพศที่ปรากฏในละครหรือละครซีทีคอม แต่ก็ต้องยอมรับว่าอาจจะมีบางกลุ่มบางพวกที่มีเจตคติที่ไม่ส่งเสริมต่อความเสมอภาคระหว่างเพศอยู่บ้าง ซึ่งอาจจะต้องมีการขับเคลื่อนและส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศให้สม่ำเสมอและตรงประเด็นมากขึ้น โดยมีประเด็นสำคัญจากการสำรวจดังนี้

1. บทบาทของผู้หญิงที่เปลี่ยนแปลงไป

การศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าเจตคติต่อประเด็นบทบาทของผู้หญิงที่เปลี่ยนแปลงไปมีแนวโน้มที่ดีขึ้น ทั้งเรื่องบทบาทการทำงานนอกบ้านที่เห็นว่าผู้หญิงมีบทบาทในสังคมมากขึ้น และมีบทบาทในการทำงานเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ (ดูสัดส่วนร้อยละจากผลการสำรวจในประเด็นบทบาทการทำงานนอกบ้าน) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยหากผู้หญิงได้แต่งงานกับสามีที่ร่ำรวยแล้วไม่จำเป็นต้องทำงานหาเงินเอง บทบาทการทำงานนอกบ้านจึงเป็นโอกาสทั้งของผู้หญิงและผู้ชาย ไม่ได้จำกัดอยู่ที่ผู้ชายเป็นคนหาเลี้ยงครอบครัวเหมือนแต่ก่อน นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยต่อคำกล่าวอ้างที่ว่า ผู้หญิงที่ทำงานเก่งหรือมีบทบาทสำคัญในเรื่องนอกบ้านมักจะมีครอบครัวที่ไม่อบอุ่น

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากอีกประการหนึ่ง คือ ค่านิยมที่ให้คุณค่าต่อความรู้ความสามารถมากกว่าความเรียบร้อยตามอุดมคติดั้งเดิมของสังคมไทย (ดูสัดส่วนร้อยละจากผลการสำรวจในข้อหาคางเอกในละครมีความรู้ความสามารถแล้ว นางเอกไม่จำเป็นต้องเรียบร้อยก็ได้) สอดคล้องกับเรื่องคุณค่าของผู้หญิงในสังคมยุคใหม่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้คุณค่าความรู้ความสามารถมีความสำคัญสำหรับผู้หญิงมากที่สุด

บทบาทของผู้หญิงที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตในเรื่องความรักความสัมพันธ์สมัยใหม่ที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มในทิศทางที่ส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศมากขึ้น จากการศึกษาพบว่า ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้หญิงที่เปลี่ยนแปลงไปด้านความรักความสัมพันธ์จะมีการยอมรับพฤติกรรมที่ว่าผู้หญิงชอบผู้ชายคนใดแล้ว ผู้หญิงอาจเป็นฝ่ายรุกโดยจับผู้ชายก่อน (ไม่ต้องรอให้ผู้ชายมาจับ) แสดงให้เห็นว่าบทบาทของผู้หญิงเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์มีแนวโน้มที่เปิดกว้างมากขึ้น

2. สังคมไทยเริ่มยอมรับการอยู่ก่อนแต่งมากกว่าท้องก่อนแต่ง

ในด้านความรักความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น กล่าวคือ การอยู่ด้วยกันของหญิงชายที่ยังไม่ได้แต่งงานพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 62.6 ยอมรับได้ว่าผู้หญิงอยู่กินกับผู้ชายฉันท์สามีภรรยาได้แม้ยังไม่แต่งงานกัน และ

ร้อยละ 58.8 ยอมรับได้ว่าผู้หญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ชายได้แม้ยังไม่แต่งงานกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีเปอร์เซ็นต์ที่ลดน้อยลงเมื่อก้าวถึงเรื่องการมีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างหญิงชาย ทั้งที่ประเด็นการอยู่กินฉันท์สามีภรรยาที่มีเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศเช่นกันแต่กลับได้รับการยอมรับที่มากกว่า อาจเป็นเพราะสังคมไทยยังคงถือเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงานกันอยู่บ้าง

ประเด็นที่น่าสังเกตเป็นอย่างยิ่ง คือ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 44.3 เห็นว่าผู้หญิงท้องก่อนแต่งงานเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ ซึ่งสามารถมองได้ 2 ประเด็น คือ กลุ่มตัวอย่างยอมรับการที่ผู้หญิงท้องก่อนแต่งงานเป็นเรื่องธรรมดาที่สามารถเกิดขึ้นได้ในสังคม แต่ถ้ามองอีกมุมหนึ่งจะพบว่ากลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งยังรับไม่ได้กับเรื่องนี้ ซึ่งเป็นประเด็นเดียวที่กลุ่มตัวอย่างแสดงเจตคติที่รับไม่ได้มากกว่ารับได้ และคงเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันอยู่ในสังคมไทยว่าเป็นเรื่องที่สังคมควรให้การยอมรับได้หรือไม่ โดยกลุ่มตัวอย่างที่รับได้ในประเด็นนี้มากกว่าครึ่งหนึ่ง คือ *กลุ่มตัวอย่างที่อายุ 15 - 34 ปี สถานภาพโสด อาศัยอยู่ภาคกลางและภาคเหนือ มีระดับการศึกษาอนุปริญญา/ปวส./ปวท. มีอาชีพเป็นพนักงานเอกชนและนักเรียน/นักศึกษา*

3. ค่านิยมของสังคมดั้งเดิมบางอย่างยังคงอยู่

ผลการสำรวจเจตคติของประชาชนบ่งบอกว่า สังคมไทยนิยมให้ผู้ชายเป็นผู้นำ ดังกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากที่เห็นด้วยว่า “ถึงผู้หญิงจะเก่งแค่ไหน ก็ไม่เท่าผู้ชาย” และ “ถึงจะเก่งในหน้าที่การงานแค่ไหน ผู้หญิงก็ควรให้ผู้ชายเป็นผู้นำ”

ส่วนในด้านความรักความสัมพันธ์นั้น แม้ในภาพรวมเกินกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างจะเห็นด้วยต่อการมีบทบาทเชิงรุกและการมีสัมพันธ์ทางเพศและการอยู่กินก่อนแต่งงาน แต่เป็นที่น่าสนใจว่ากลุ่มเฉพาะบางกลุ่มยังคงค่านิยมดั้งเดิมสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะ *กลุ่มที่อายุ 65 ปีขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เรียนหนังสือ และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแม่บ้าน/พ่อบ้านและว่างงาน*

สำหรับประเด็นบทบาทเชิงรุกของผู้หญิงเกี่ยวกับกระทำว่าอะไรควรหรือไม่ควรเป็นการกระทำของผู้หญิงนั้น แม้ว่าในภาพรวมเจตคติของประชาชนที่มองการกระทำในแต่ละเรื่องว่าการสมควรทำหรือไม่นั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเป็นเพศใด แต่อาจจะเป็นการแสดงเจตคติที่การกระทำมากกว่าการมองประเด็นเรื่องเพศเป็นสำคัญ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าการเที่ยวกลางคืน/ดื่มเหล้า ดื่มเบียร์ การสูบบุหรี่ คบหาหลายคน (เมื่อเลือก) บอกรัก ขอเป็นแฟน ขอแต่งงาน นอกใจ (แฟน/คู่สมรส) ไม่ใช่การกระทำทั้งของผู้หญิงและผู้ชาย แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเฉพาะกลุ่มที่มีความเห็นว่าการกระทำข้างต้นเป็นการกระทำที่ขึ้นอยู่กับเพศ พบว่า ทุกการกระทำที่กล่าวถึงข้างต้นกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเป็นการกระทำของเพศชายมากกว่าเป็นการกระทำของเพศหญิง มีเพียงเรื่องเดียวเท่านั้นที่กลุ่มตัวอย่างเห็นตรงกันว่าเป็นการกระทำของเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ *การทำกับข้าว ดูแลบ้านและเลี้ยงลูก*

4. ภาพเหมารวมและอคติทางเพศยังคงอยู่แต่มีแนวโน้มที่ดีขึ้น

ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าประเด็นภาพเหมารวมต่อบุคลิกลักษณะต่าง ๆ ส่วนใหญ่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพศ แต่สามารถเป็นบุคลิกที่เกิดขึ้นได้ทั้งกับผู้หญิงและผู้ชายซึ่งเป็นแนวโน้มที่ดี แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะผู้ที่ตอบว่าเป็นบุคลิกเฉพาะของเพศหญิงและบุคลิกเฉพาะของเพศชาย พบว่า บุคลิกที่มีถูกมองว่าเป็นบุคลิกของผู้หญิงได้แก่ การมีบุคลิกอ่อนแอและเจ้าหน้าตา รองลงมาเป็นบุคลิกที่ถูกหลอกง่ายและเชื่อคนง่าย บุคลิกชอบนินทาชอบพูดถึงคนอื่นลับหลัง บุคลิกชอบเรื่องหมอดู สิ่งศักดิ์สิทธิ์และไสยศาสตร์ และบุคลิกฟุ่มเฟือยใช้เงินแบบไม่มีเหตุผล ส่วนบุคลิกที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเป็นของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ได้แก่ บุคลิกที่มีกัมปัญหาทะเลาะวิวาทและขัดแย้งกัน และบุคลิกที่ชอบการพนัน เล่นหวย เล่นไพ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโดยภาพลักษณ์แล้วยังมีเจตคติภาพเหมารวมทางเพศเกิดขึ้นอยู่ในสังคมไทย

เมื่อพิจารณาภาพเหมารวมในเรื่องบุคลิกลักษณะของผู้นำจะพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มองว่าบุคลิกลักษณะของผู้นำเรื่องหุเบา ใจอ่อน มีความยืดหยุ่นในการทำงาน เข้าใจ/ใส่ใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มองภาพใหญ่ ไม่สนใจกับสิ่งเล็กน้อย และใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล เป็นบุคลิกที่ไม่ขึ้นกับเพศซึ่งสามารถเป็นได้ทั้งผู้หญิง

และผู้ชาย ส่วนบุคลิกลักษณะของผู้นำเรื่องกล้าเสี่ยง กล้าตัดสินใจ เผด็จการ ชอบใช้อำนาจ เอาจริงเอาจัง สู้งาน เข้มแข็ง และอดทน เป็นบุคลิกลักษณะของผู้นำที่เป็นผู้ชาย ส่วนบุคลิกลักษณะของผู้นำที่ละเอียด รอบคอบ คำนึงผลได้เสียรอบด้านและเข้าใจ/ใส่ใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่นเป็นบุคลิกลักษณะของผู้นำที่เป็นผู้หญิง

การศึกษาอคติระหว่างลูกสาวและลูกชายในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ภายในครอบครัวนั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าภาระหน้าที่ต่าง ๆ ของครอบครัว ทั้งเรื่องการดูแลกิจการ/ธุรกิจ การให้เงินพ่อแม่หรือช่วยออกค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว และการสร้างชื่อเสียงให้วงศ์ตระกูลเป็นหน้าที่ของทั้งลูกสาวและลูกชาย ซึ่งแสดงให้เห็นแนวโน้มเจตคติที่ดีภายในครอบครัวสังคมไทยในปัจจุบัน และเป็นเรื่องที่ยืนยันความสำคัญของลูกสาวและลูกชายอย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาภาพเหมารวม/อคติทางเพศต่องาน/อาชีพที่พบความน่าสนใจที่แฝงนัยสำคัญของเจตคติต่องาน/อาชีพ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มองว่างานที่เสี่ยงอันตราย เช่น ทหาร ตำรวจชายแดน หรือนักบินยังคงเป็นอาชีพของผู้ชาย ส่วนงานให้บริการและดูแลเด็ก เช่น พยาบาล ประชาสัมพันธ์ ครูอนุบาล และงานเกี่ยวกับความงาม เช่น เสื้อผ้า ทรงผม แพ้ซัน เสริมสวย มองว่าเป็นของผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย และที่น่าสนใจยิ่งคือ งานที่มีความซับซ้อนใช้ทักษะเฉพาะด้าน เช่น หมอ ทนาย วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ และงานด้านการเมือง การปกครอง เช่น รัฐมนตรี ปลัดกระทรวง ส.ส. นั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มองว่าเพศใดก็ได้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีเจตคติที่เปิดกว้างต่อการเลือกงาน/อาชีพ ไม่มองว่างาน/อาชีพเหล่านี้เป็นของเพศใดเพศหนึ่ง โดยเฉพาะงานด้านการเมืองการปกครองที่มีผู้หญิงเข้าถึงและได้รับโอกาสยังค่อนข้างน้อยอยู่ในอนาคตอาจทำให้งานด้านการเมืองการปกครองมีผู้หญิงเข้าถึงและได้รับโอกาสในการทำงานมากขึ้น และงาน/อาชีพที่มีความซับซ้อนใช้ทักษะเฉพาะด้านนั้น ในอดีตจะมีเฉพาะผู้ชายเป็นส่วนใหญ่ อาจจะเป็นเพราะระบบความเชื่อเดิมที่ไม่ได้ส่งเสริมให้ผู้หญิงได้มีโอกาสเรียนและศึกษาในด้านเหล่านี้มากนัก แต่ปัจจุบันการเปิดกว้างและให้โอกาสแก่ผู้หญิงได้เลือกเรียนและศึกษาในสิ่งที่ต้องการมีมากขึ้น รวมทั้งระบบความเชื่อที่ว่างานที่มีความซับซ้อนใช้ทักษะเฉพาะด้านเป็นของผู้ชายนั้นไม่เป็นความจริง

การศึกษาประเด็นภาพเหมารวมในตำแหน่งผู้บริหารนั้น กลุ่มตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่าภาพเหมารวมที่ผู้ชายเป็นผู้นำตามธรรมชาติยังคงปรากฏชัดอยู่ในสังคมไทย ประกอบกับความเชื่อที่ว่าผู้หญิงมีข้อจำกัดด้านสรีระและภาวะครอบครัวทำให้การก้าวสู่ตำแหน่งบริหารยังคงเป็นของผู้ชายเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งทั้งที่จริง ๆ แล้วกลุ่มตัวอย่างเชื่อว่าผู้ชายไม่ได้แก้ไขสถานการณ์ได้ดีไปกว่าผู้หญิงเลย ส่วนประเด็นเรื่องค่าตอบแทนนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยต่อเหตุผลที่จะทำให้ผู้หญิงได้รับค่าตอบแทนที่น้อยกว่าผู้ชาย โดยเฉพาะเรื่องทักษะและโอกาส ได้แก่ ผู้หญิงมีทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือต่าง ๆ น้อยกว่า และผู้หญิงไม่ได้เลื่อนขั้นเป็นผู้บริหารเหมือนผู้ชาย ส่วนเหตุผล 2 ข้อหลังที่น่าสนใจ คือ เรื่องผู้หญิงไม่สามารถอุทิศตนต่องานได้เต็มที่เพราะต้องดูแลครอบครัวยังคงเป็นภาพเหมารวมที่กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากเห็นด้วยว่าการรับภาระหน้าที่ของครอบครัวควรจะเป็นผู้หญิง และการมองว่าผู้หญิงไม่มีความอดทนเท่ากับผู้ชายก็เป็นอคติจากความแข็งแรงของสรีระที่มองว่าผู้หญิงอ่อนแอ ไม่อดทน อคติเหล่านี้กลายเป็นภาพเหมารวมที่ฝังอยู่ในความคิดความเชื่อของคนในสังคมไทย

5. คนไทยยอมรับความหลากหลายทางเพศ แต่ไม่ยอมรับให้เป็นผู้นำหรือหัวหน้า

ประเด็นที่สำคัญอีกหนึ่งอย่างของอคติที่มีต่อความหลากหลายทางเพศ (LGBTIQ) ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยจากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีเจตคติที่ดีต่อเรื่องความหลากหลายทางเพศมากขึ้น โดยเฉพาะประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างชายกับชาย หรือหญิงกับหญิงที่สังคมส่วนใหญ่ให้การยอมรับมากกว่าแต่ก่อน แต่เมื่อมีเรื่องอำนาจและความน่าเชื่อถือเข้ามาเกี่ยวข้องแล้วพบว่า สังคมยังมีข้อขัดข้องที่กั้นขวางการยอมรับในความหลากหลายทางเพศอยู่พอสมควร ซึ่งจะเห็นได้จากกลุ่มตัวอย่างแสดงเจตคติต่อการยอมรับในหัวหน้า/ผู้บังคับบัญชาในองค์กรที่เป็นเพศที่ 3 หรือบุคคลที่เป็นหมอม ตำรวจ ครู อาจารย์ที่เป็นเพศที่ 3 ในระดับปานกลางและยิ่งในตำแหน่งที่สำคัญระดับประเทศอย่างรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรีด้วยแล้วการยอมรับกลับกลายเป็นการรับไม่ได้ แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยสามารถเปิดกว้างให้แก่ความหลากหลายทางเพศได้ในระดับหนึ่ง แต่เมื่อเข้าสู่

อีกระดับที่บุคคลเหล่านี้จะก้าวมาสู่สถานภาพทางสังคมที่มีอำนาจและความน่าเชื่อถือนั้นยังคงมีกระจกั้นระบบความเชื่อดั้งเดิมของสังคมไทยอยู่อีกมาก

6. ความรู้สึกไม่ยอมรับความรุนแรงที่ปรากฏในละคร

เมื่อถามคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความรุนแรงต่อผู้หญิงที่ปรากฏในละครส่วนใหญ่ กลุ่มตัวอย่างแสดงเจตคติที่รับไม่ได้ต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นทุกรูปแบบ ทั้งผู้มีอำนาจบังคับให้ผู้หญิงมีความสัมพันธ์ด้วยเพื่อแลกเปลี่ยนกับการคุ้มครอง การข่มขืนเพื่อล้างแค้นหรือลงโทษ ตัวร้ายหรือตัวอิจฉาถูกข่มขืน พระเอกข่มขืนนางเอกเพราะรัก และเพื่อให้นางเอกตกลงใจแต่งงานด้วย การข่มขืนเป็นเรื่องพูดเล่นในหมู่เพื่อนฝูง ตัวละครหญิงที่ถูกข่มขืนพยายามฆ่าตัวตายเพื่อหนีความอับอาย เมื่อผู้หญิงถูกข่มขืนต้องถือว่าตกเป็นของผู้ชายคนนั้น และผู้ร้ายข่มขู่พระเอกว่าจะข่มขืนนางเอกหรือญาติของพระเอกเพื่อบังคับให้พระเอกทำตามที่ต้องการ ล้วนแล้วแต่เป็นเหตุการณ์ที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผู้ชายมีต่อผู้หญิง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สังคมเริ่มยอมรับไม่ได้ แต่ก็ยังคงพบเห็นเหตุการณ์เช่นนี้อยู่ในละครและละครชิทคอมของสังคมไทย

7. ผู้หญิงยังคงถูกมองเป็นวัตถุทางเพศ

ในด้านการมองผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุทางเพศที่ละครและละครชิทคอมสะท้อนให้เห็นอยู่บ่อยครั้งซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ก็ยอมรับได้ในการใช้ความสวยเซ็กซี่ของผู้หญิงเป็นจุดขายสินค้าและส่งเสริมการขาย แต่ก็มีระดับที่ยอมรับได้น้อยลงเมื่อก้าวถึงเรื่องแหล่งบันเทิงที่มีผู้หญิงให้บริการ (นักร้อง คีบอร์ด เปียโน อาบอบนวด) และการใช้รูปร่างหน้าตาเพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

8. คนไทยส่วนใหญ่ไม่ยอมรับการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิง

การศึกษาเรื่องความรุนแรงในครอบครัวกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ยอมรับการกระทำของผู้ชายที่ใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงที่เป็นคู่รัก/ภรรยาได้ แม้ว่าจะใช้เหตุผลใดมากกล่าวอ้างเพื่อสนับสนุนการใช้ความรุนแรง นอกจากนี้เรื่องความรุนแรงต่อผู้หญิงแล้วยังรวมถึงการกระทำที่ไม่สามารถยอมรับได้ของผู้ชาย เช่น การบังคับขู่ เชื้อภรรยาให้กระทำในสิ่งที่ไม่เต็มใจ การข่มขืนหรือขืนใจภรรยาโดยที่ภรรยาไม่เต็มใจหลับนอนด้วย การตวาดข่มขู่ ตะคอกภรรยาเมื่อไม่ได้ตั้งใจ การใช้คำพูดที่สร้างความเจ็บช้ำน้ำใจให้ภรรยา การทอดทิ้ง เพิกเฉย มองข้าม ละเลยภรรยา การทำร้ายร่างกายภรรยา การนอกใจภรรยา หรือมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงอื่น และการโกหก หลอกลวงภรรยา การกระทำเหล่านี้ของผู้ชายต่อผู้หญิงของตนเองถือว่าเป็นเรื่องที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับไม่ได้

9. คนไทยรับไม่ได้ต่อการคุกคามทางเพศ

ในประเด็นเรื่องการคุกคามทางเพศนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับไม่ได้กับทุกเหตุการณ์ ทั้งเรื่องผู้ชายชอบใครก็แตะเนื้อต้องตัวได้ หรือผู้ชายวิจารณ์/ล้อเลียนผู้หญิงเรื่องสัดส่วน รูปร่าง หน้าตา เป็นเรื่องที่สามารถพบเห็นได้บ่อยครั้งในกลุ่มเพื่อน และยิ่งในสถานที่ทำงานที่หัวหน้าที่เป็นผู้ชายถูกเนื้อต้องตัวลูกน้องที่เป็นผู้หญิงหรือหัวหน้าที่เป็นผู้หญิงถูกเนื้อต้องตัวลูกน้องที่เป็นผู้ชายก็เป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้ซึ่งไม่ควรจะมีเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นในสังคมไทย

10. คนไทยต้องการให้มีการลงโทษอย่างรุนแรงในคดีข่มขืน

จากการศึกษาพบว่าสาเหตุที่ทำให้การคุกคามทางเพศหรือการข่มขืนยังมีในสังคมไทยเพราะการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอและยังมีปัญหาเป็นประเด็นที่มีผู้เห็นด้วยมากที่สุด รองลงมาคือการที่เหยื่อไม่กล้าร้องเรียนทำให้ผู้กระทำความผิดได้ใจและลงมือใหม่ และเมื่อถามถึงบทลงโทษของผู้กระทำการข่มขืนผู้อื่นควรได้รับโทษอย่างไร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นควรให้ถูกประหารชีวิตมากที่สุด รองลงมาเป็นการจำคุกตลอดชีวิตซึ่งถือว่าเป็น 2 บทลงโทษที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญขั้นรุนแรงเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาในโครงการสำรวจความเสมอภาคระหว่างเพศในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ ดังนี้

1. มาตรการปรับโครงสร้างสังคมเพื่อสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศ

1) ผลักดันให้เรื่องการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศเป็นวาระหลัก และสร้างกลไกส่งเสริมให้ผู้หญิงได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและตัดสินใจในการบริหารทุกระดับมากขึ้น เพราะจากการสำรวจข้อมูลทั้งระดับคณะรัฐมนตรี คณะกรรมการชุดต่าง ๆ ปลัดกระทรวง รองปลัดกระทรวง อธิบดี รองอธิบดี ผู้ว่าราชการจังหวัด และรองผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งมีผู้หญิงที่ดำรงตำแหน่งเหล่านี้เพียงไม่ถึงร้อยละ 20 และลดน้อยลงเรื่อย ๆ เมื่อมีตำแหน่งที่สูงขึ้น ทั้งที่จำนวนข้าราชการทั้งหมดเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชายเกือบสองเท่า สภาพการณ์เช่นนี้บ่งบอกสถานการณ์เพดานกระจก (Glass ceiling) ที่ชัดเจน ดังนั้น กลไกต่าง ๆ ที่จะออกแบบขึ้นมาต้องมุ่งไปที่การทะลายเพดานกระจกสำหรับผู้หญิง โดยหน่วยงานภาครัฐบางแห่ง (โดยเฉพาะกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว) ควรเป็นตัวอย่างและดำเนินการรณรงค์ให้หน่วยงานอื่น ๆ แสดงเจตจำนงที่แท้จริงในการที่จะส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ

2) ภาครัฐควรส่งเสริมให้มั่นนโยบายหลักเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศ เช่น การให้ค่าตอบแทนที่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิงที่อยู่ในตำแหน่ง/บทบาทเดียวกัน

3) ภาครัฐควรให้มั่นนโยบายที่ไม่เลือกปฏิบัติในการคัดสรรบุคลากร และการส่งเสริมให้บริษัทมีนโยบายให้พนักงานทั้งหญิงและชายสามารถจะลาอายุขึ้นเพื่อดูแลบุตรโดยได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม

4) ภาครัฐควรทราบถึงความไม่สมดุลทางเพศในคณะกรรมการขององค์กร โดยให้ทราบถึงมาตรการเชิงรุกขององค์กรธุรกิจในประเทศตะวันตกที่ประกาศให้เพิ่มสัดส่วนของสตรีในระดับบริหารและคณะกรรมการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมภายในระยะเวลาที่กำหนด

5) ควรมีการกำหนดและประกาศเป้าหมายในการสร้างความเสมอภาคระหว่างเพศที่มีเงื่อนไขเวลา กำกับอย่างชัดเจน เช่น ในประเทศออสเตรเลียได้มีการประกาศอย่างชัดเจนถึงวิสัยทัศน์ที่ต้องทำให้ได้ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น (Uncompromising vision) ว่า “ภายในปี 2030 ผู้ชายและผู้หญิงในระดับบริหารจะต้องมีจำนวน/สัดส่วนที่เท่ากันในรัฐบาลทุกระดับและหน่วยงานของรัฐทุกแห่ง” (By the year 2030, men and women will be equally presented in leadership and key decision making roles at all levels of government and public administration) การประกาศในลักษณะนี้จะเป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจและแรงผลักดันให้เกิดความเสมอภาคระหว่างเพศอย่างจริงจังทั้งในภาครัฐและเอกชน และมีการใช้ระบบการรายงานหรือติดตามเพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเริ่มต้นจากหน่วยงานของรัฐบางแห่งหรือภาคอุตสาหกรรมบางภาคที่มีความพร้อมก่อนก็ได้

2. มาตรการขับเคลื่อนสื่อเพื่อสร้างเจตคติด้านความเสมอภาคระหว่างเพศ

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าสื่อละครได้นำเสนอเนื้อหาที่มีทั้งค่านิยมไปในทางส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศและการตอกย้ำค่านิยมเดิมที่เป็นปัญหา คณะผู้วิจัยเห็นว่าควรมีมาตรการที่เกี่ยวข้องกับสื่อละครดังนี้

1) การขับเคลื่อนเชิงนโยบายควรมีการสร้างร่วมมือกับผู้จัดละครโทรทัศน์และสื่อมวลชนเพื่อเสนอแนะให้มีการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศ ลดความรุนแรง และค่านึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคน โดยมีการสร้างหรือนำบทละครที่ส่งเสริมบทบาทนำของผู้หญิงอย่างเช่นเรื่อง Madam secretary ของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น โดยอาจนำผลการศึกษาในครั้งนี้เสนอเป็นแนวคิดในการผลิตละครที่มีมิติการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ เพื่อช่วยปรับแก้ค่านิยมเดิมและส่งเสริมค่านิยมใหม่ที่ก้าวหน้า เช่น เรื่องเกี่ยวกับผู้บริหารประเทศที่เป็นผู้หญิง เรื่องที่ตอนจบผู้หญิงไม่จำเป็นต้องแต่งงานและมีลูกเพื่อแสดงการมีชีวิตที่สมบูรณ์ เพราะชีวิตที่สมบูรณ์อาจมีหลายทาง เรื่องเกี่ยวกับผู้หญิงที่ประกอบอาชีพเป็นนักวิทยาศาสตร์หรืออาชีพอื่น ๆ ที่แสดงทักษะที่ซับซ้อน เรื่องของผู้หญิงที่อยู่ในโลกของอาชีพผู้ชาย (ตำรวจหญิง นักมวยหญิง บอดีการ์ดหญิง เป็นต้น)

2) ควรทำงานในแนวราบกับภาคประชาสังคมในด้านการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ โดยร่วมมือกับองค์กรสื่อมวลชน องค์กรภาคประชาสังคมด้านการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ องค์กรที่ทำงานด้านการส่งเสริมบทบาทของผู้หญิง องค์กรที่ทำงานด้านครอบครัวและเด็ก รวมทั้งเครือข่ายผู้บริโภคและประชาชนทั่วไป เพื่อทำหน้าที่ในการติดตาม เฝ้าระวัง ร้องเรียน และให้ข้อมูลป้อนกลับจากผู้ชมที่มีต่อละครและผู้ผลิตละคร โดยมีช่องทางการสื่อสารทางสังคมที่สร้างขึ้นมารับรองการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทั้งเฟซบุ๊ก (Facebook) และไลน์ (Line) หรือออกแบบ Application ให้เป็นเวที (Platform) การแลกเปลี่ยนแบบใหม่ ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารแบบสองทาง สามารถสร้างการมีส่วนร่วมและเป็นช่องทางที่สามารถใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างพลังทางสังคมได้

3) ทรนรงค์สร้างความตระหนักรู้ของสาธารณะเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศ ทั้งในภาพรวมและในประเด็นที่เป็นปัญหาเฉพาะ เช่น การข่มขืน การทำร้ายและความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อผู้หญิง ด้วยจัดทำสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น คลิปสั้น หนังสือสั้น หรือโฆษณาเพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจของสาธารณะในเรื่องมิติความเสมอภาคระหว่างเพศ รวมทั้งการเผยแพร่กฎหมายที่รับประกันความเสมอภาคระหว่างเพศให้ประชาชนรับทราบในลักษณะที่สามารถเข้าใจได้ง่าย ๆ เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน สังคมและประเทศชาติได้ในวงกว้าง การรณรงค์เพื่อปรับเปลี่ยนค่านิยมและสร้างความตระหนักรู้จำเป็นต้องทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง การที่จะออกแบบการรณรงค์ที่ได้ผลนั้นควรปรึกษาหารือหรือสร้างความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อที่มีความเป็นมืออาชีพในการทำงานโฆษณาร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านความเสมอภาคระหว่างเพศ การดำเนินการโดยใช้หลักวิชาและทำแบบจริงจังจะทำให้สังคมเกิดการรับรู้อย่างกว้างขวาง ดังตัวอย่างการรณรงค์ที่สามารถสร้างความตระหนักต่อปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน “โตไปไม่โกง” และ “สำนึกไทยไม่โกง” ซึ่งจัดทำโดยศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

4) การแก้ไขปัญหาเฉพาะของผู้หญิงในบางเรื่อง เช่น การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันสมควร ควรคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของเจตคติที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จากผลการศึกษาที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งยอมรับการอยู่ด้วยกันฉันท์สามีภรรยา ก่อนแต่งงานและการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ซึ่งหมายความว่า การรณรงค์เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ได้ผลนั้นไม่ใช่มุ่งที่จะกลับไปมีค่านิยมแบบเดิมที่ให้ผู้หญิงรักษาวงศ์วงศ์วงศ์ แต่ควรให้เป็นภาระความรับผิดชอบของทั้งสองฝ่าย

5) จัดทำคู่มือเฝ้าระวังสื่อที่มีเนื้อหาที่สะท้อนผลการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อเผยแพร่ในวงกว้างและเป็นแนวทางให้ผู้ปกครองได้ระมัดระวังและสังเกตว่าอะไรที่เป็นสื่อละครน้ำดีและอะไรที่เป็นสื่อละครน้ำเน่า

6) ปรับเจตคติที่เกี่ยวกับการข่มขืนและการคุกคามทางเพศเป็นเรื่องเร่งด่วน จากการศึกษาพบว่า ละครทุกเรื่องมีการตอกย้ำความรุนแรงทางเพศที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง ดังนั้น ควรมีการสื่อสารกับสังคมว่าอะไรที่เป็นสิ่งไม่ถูกต้องและไม่ควรกระทำ รวมทั้งการสร้างกลไกเพื่อช่วยเหลือเยียวยาเหยื่อผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงทางเพศ การล่วงละเมิด การคุกคาม และการข่มขืน พร้อมทั้งงานที่จะเข้าไปโอบอุ้มและให้คำแนะนำแก่ผู้ถูกกระทำได้อย่างเข้าใจ ถูกต้อง รวดเร็ว เพื่อปรับสภาพแวดล้อมให้กลับสู่สภาวะปกติได้

7) สร้างบุคคลต้นแบบที่เป็นตัวอย่างด้านความเสมอภาคระหว่างเพศ ให้สังคมรู้สึกว่ายากให้ผู้ชายและลูกสาวของเขาเติบโตขึ้นไปเป็นคนลักษณะดังกล่าว เช่น Emma Watson นักแสดงนำหญิงในภาพยนตร์เรื่องแฮรี่ พอตเตอร์ เป็นผู้ที่มีชื่อเสียง มีความสามารถ ประสบความสำเร็จในการเรียนและการทำงาน สนใจเรื่องของส่วนรวมและสิ่งแวดล้อม และเป็นบุคคลที่มีความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาความไม่เสมอภาคระหว่างเพศด้วยการยืนหยัดและต่อสู้ในสิ่งที่ถูกต้อง Watson ได้รับความนิยมนิยมและชื่นชมจากคนทั่วโลกที่มีความคิดและบุคลิกลักษณะและสามารถให้แรงบันดาลใจแก่เด็กผู้หญิงและหญิงสาวคนอื่นได้ทั่วโลก หรือตัวอย่างผู้หญิงต้นแบบที่เก่ง แกร่งและเป็นที่ยอมรับของสังคมโลกมีอีกมากมาย เช่น Duchess of Cambridge ซึ่งเป็นนักแสดงและนักเรียกร้อยสิทธิตริมาตลอดจนได้มาครองตำแหน่ง Princess Rachel หรือ Kate Kensington เป็นต้น

8) สร้างพื้นที่การเรียนรู้แก่สาธารณะ เช่น การจัดการรณรงค์และนิทรรศการ “Don’t tell me how to dress” ที่ริเริ่มโดยซินดี้ สิริญา บิซอป นักแสดงชาวไทย เพื่อปลุกพลังของผู้หญิงและให้ผู้ชายเรียนรู้การเคารพสิทธิของผู้หญิง ภายในนิทรรศการมีการจัดแสดงเสื้อผ้าของเหยื่อที่ถูกกลั่นแกล้งและข่มขืน เพื่อแสดงให้เห็นว่าการแต่งตัวของผู้หญิงไม่ได้เกี่ยวข้องกับภารกิจที่ตกเป็นเหยื่อความรุนแรงเลย นิทรรศการในลักษณะนี้จะช่วยสื่อสารและปรับทัศนคติของสังคมให้เกิดความตระหนักว่าการข่มขืนเกิดขึ้นเพราะการใช้อำนาจในการคุกคามและทำร้าย ไม่ใช่เพราะผู้หญิงแต่งตัวหรือเชื่อเชิญให้เกิดการข่มขืนขึ้น ซึ่งการจัดนิทรรศการแบบนี้ควรมีการนำเสนออย่างกว้างขวางในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศไทยด้วย

9) หน่วยงานของรัฐควรเป็นเจ้าของภาพหลักในการสนับสนุนให้ทำสื่อละครที่มุ่งเน้นเรื่องความเสมอภาคระหว่างเพศโดยตรง ให้เป็นละครที่สนุก สมจริง ใช้นักแสดงที่มีชื่อเสียง เพื่อดึงดูดให้มีการรับชมในวงกว้าง บทเรียนจากละครเรื่องบุพเพสันนิวาสแสดงให้เห็นว่า ละครที่ดีและสนุกสามารถสร้างความสนใจจากผู้ชมได้ โดยการผลิตละครหรือสื่อให้ความสอดคล้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น การผลิตแอนิเมชันในกลุ่มผู้ชมที่เป็นเด็ก รวมทั้งเมื่อผลิตแล้วต้องมีการวางแผนกระจายสื่อที่ผลิตตามช่องทางเผยแพร่ให้มีประสิทธิภาพ

10) ควรให้กำลังใจผู้ผลิตละครที่มีความพยายามและผลงานส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ เช่น ละครเรื่องบุพเพสันนิวาสซึ่งเป็นละครที่มีลักษณะพิเศษ นางเอกเป็นผู้หญิงที่กล้าคิดกล้าทำ กล้าตั้งคำถามต่อสังคมที่มีปัญหาเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศ ในขณะเดียวกัน อาจสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชนให้ร่วมโหวตละครประเภทยอดเยี่ยมสำหรับผู้หญิงและละครประเภทยอดเยี่ยมสำหรับผู้หญิง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมสร้างความตระหนักเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศก็ได้

11) ประเทศไทยในฐานะเจ้าภาพการประชุมกลุ่มอาเซียน พ.ศ. 2562 ควรมีบทบาทนำในการนำประเด็นความเสมอภาคระหว่างเพศเพื่ออาเซียนทั้งหมด เพื่อช่วยในการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ เช่น การจัดงานแสดงและการประชุมระดับอาเซียนเกี่ยวกับมุมมองภาพสะท้อนละครหรือภาพยนตร์เพื่อฉายภาพ “การเปลี่ยนแปลงของผู้หญิงต่อสังคมอาเซียน” โดยเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือในระดับอาเซียนให้เกิดองค์ความรู้และแลกเปลี่ยนบทเรียนเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้หญิงในศตวรรษใหม่ผ่านเรื่องราวที่สะท้อนในละครและภาพยนตร์จากประเทศต่าง ๆ เป็นการสร้างแนวร่วมในระดับภูมิภาคอาเซียนและทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อบทบาทของผู้หญิงในวงกว้าง

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางเพศ

ข้อมูลทางสถิติช่วยฉายภาพใหญ่ให้เห็นถึงความแตกต่างของเพศหญิงและชายในองค์กรประเภทต่าง ๆ คณะผู้วิจัยได้ทำข้อมูลและเสนอข้อมูลเชิงตัวเลขให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำระหว่างหญิงและชายในการถือครองตำแหน่งบริหารในองค์กรประเภทต่าง ๆ ของประเทศไทย ความพยายามครั้งนี้อาจเป็นภาพใหญ่ที่เสนอให้เห็นถึงสถานะของหญิงชายในองค์กรประเภทต่าง ๆ ที่สมบูรณ์มากที่สุดก็ได้

อย่างไรก็ดี ยังมีความจำเป็นที่จะศึกษาในเชิงลึกมากขึ้นว่าอะไรคือปัจจัยที่ทำให้ความแตกต่างและเหลื่อมล้ำนี้เกิดขึ้น และควรมีวิธีการและมาตรการทั้งระยะสั้นและยาวที่จะลดความเหลื่อมล้ำนี้ รวมทั้งต้องหาคำตอบของคำถามสำคัญว่ามีความจำเป็นต้องลดความเหลื่อมล้ำในทุกกรณีหรือไม่ เพราะเหตุใด ซึ่งคำถามเหล่านี้ อาจจะเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการทำการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ที่มา : การสำรวจข้อมูลด้านความเสมอภาคระหว่างเพศ, ศูนย์สาธาณประโยชน์และประชาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2561.